

Referinte

Caracterizarea lui Nechifor Lipan

Oier. Sotul Vitoriei Lipan, ucis de cei doi tovarasi ai sai: Bogza si Cutui, pentru a pune stapanire pe cele trei sute de ori ale sale. Cioban „foarte priceput in mestesugul oieritului” si foarte avut. In podul casei sale din Magura, dupa moartea lui se aflau: saizeci de piei de oaie, o suta de miel, saizeci de burdufuri cu branza si nouazeci de papusi cu branza afumata.

Numele lui adevarat era Gheorghita, dar la patru ani imbolnavindu-se si slabind foarte mult, i s-au facut „sfintele masle” i s-a schimbat numele „ca sa nu-l mai cunoasca bolile si moartea”, in Nechifor. A ajuns un barbat falnic, „indesar si spatos” cu mustata neagra si ochii cu sprancene aplecate; „om vrednic si fudul” care „nu se uita la parale numai sa aiba el toate dupa gustul lui” cum era cunoscut de crasmarii din muntii prin care trecea. Vitoria stie ca era „om cu hartag la chef”, „cu mare curaj” si ca „nu-i putea sta nimeni impotriva”. Purta mereu la el un baltag. „De hoti nu se temea, avea stapanire asupra lor”. Odata, isi aminteste Vitoria au fost atacati de niste hoti, dar oierul „si-a lepadat din cap caciula, si-a scuturat pletele, si a inhatar baltagul.” Atat le-a zis: „Mai slabanogilor, eu pe voi va palesc in numele tatalui si va pravalesc cu piciorul in rapa.” Hotii s-au facut nevazuti. Trebuie sa fi fost omorat prin viclenie, „de prieteni” gandeste Vitoria Lipan. Avea si obiceiul „sa-si abata calul in preajama muierilor si sa poposeasca langa ele.” Vitoria, care aflase acest lucru de la ciobanii varstnici „care erau oameni cuminti si impacati cu Dumnezeu”, il intampina mereu zburlita, iar Nechifor o domolea cu o „bataie” si-o „bataie ca aceea” ori „o mama de bataie”. Plecand de la Dorna de unde a cumparat cele trei sute de oi, a fost omorat de cei doi tovarasi care il insoteau pentru a-i lua turma. A fost omorat intre satele Sabasa si Suha si aruncat intr-o rapa cu cal cu tot. Personajul secundar traieste doar din amintirile Vitoriei Lipan si din reconstituirea evenimentelor facuta de aceasta.

Caracterizarea Vitoriei Lipan

Vitoria Lipan este personajul principal al romanului „Baltagul” de Mihail Sadoveanu. Ea este o femeie simpla de la tara, nestiutoare de carte dar cu frica de Dumnezeu si dotata cu destula intelepciune, abilitate si spirit de observatie, reusind sa se descurce in situatii dificile si reusind pana la urma sa descurce itele incurcate ale acestei crime, dovedindu-se a fi un adevarat detectiv particular.

Era o taranca simpla de la poalele Tarcaului, sotie de oier dar nu a oricarui oier, ci a unuia priceput, pe nume Nechifor Lipan.

Avea o infatisare placuta, era inalta cu ochi caprui si par castaniu si isi iubea sotul, copii si gospodaria de la poalele muntelui. Ar fi visat sa se mute in locuri cu conditii de trai mai blande dar ca si bradul sau ca orice muntean, ea isi are originea la poalele muntelui si viata cu toate ca era aspra, era totusi placuta pana in momentul intrigii: disparitia sotului ei.

Obisnuita cu lipsa lui, cand in vara la munte la stana, cand iarna la ses, ramanea adesea singura, invartind fusul sau suveica, avand grija de gospodarie si de copii dar acum cu toate ca facea aceleasi treburi ale casei, gandul ei zbura la sotul care, plecat la Dorna sa cumpere oi, nu s-a mai intors. S-a gandit mult timp ca-l ademenise o alta femeie ca si alta data sotul ei totusi s-ar fi intors chemat de dragostea ei. Dupa mult timp, convinsa de multitudinea de semne primite, s-a gandit c-a ramas vaduva si ca sotul ei doar mort poate fi de nu se mai intoarce acasa la cei dragi si la gospodaria lor de la poalele muntelui.

Ca o buna crestina tine post, se roaga si se sfatuieste cu parintele Daniil care incearca prin toate metodele sa o convinga ca gandeste gresit si ca probabil in cateva zile sotul ei se va intoarce. Se duce la Manastirea Bistrita unde isi lasa fiica Minodora in siguranta si se roaga Sfantei Ana ca sa-si gaseasca linistea, alinarea si pe sotul ei, viu sau mort, cum il va gasi.

Dupa ce pleaca de la manastire, trece pe acasa pentru a randui totul si lasand casa cu toata treburile facute. Avand curaj si vointa sa-si gaseasca sotul, pleaca impreuna cu fiul ei Gheorghita pe urmele lui Nechifor Lipan.

Ea vinde branza si pieile ramase in urma sotului pentru banii necesari acestui lung si greu drum.

Muntenca darja si curajoasa pleaca la drum pe timp de iarna in cautarea omului drag. Strabate aceleasi carari si drumuri de munte pe care Nechifor le strabatuse cu cateva luni in urma. Rabdatoare la greu dar cu mintea limpede urmeaza calea sotului popsind din han in han si din crasma in crasma strangand mereu vesti despre el. Avand o limba ascutita si fiind destul de abila stie cim sa intrebe si sa descopere oamenii in ceea ce priveste cautarile ei. Fiind femeie desteapta nu expune lumii punga cu bani pentru a nu fii urmarita si jefuita de catre oamenii rai. Pe unde trecea, dadea dovada de ingeniozitate spunand ca merge la Dorna pentru a strange bani de la niste datornici. Umbland mereu cu rabdare ajunge si la Dorna, locul unde a fost incheiata afacerea cu cele trei sute de oi. La Vatra Dornei afla ca Nechifor a dat o suta de oi la doi gospodari care-l rugasera pentru ca ei nu mai gaseau iar apoi au plecat toti trei spre Neagra.

Afland de la Iorgu Vasiliu ca la hanul lui nu au mai ajuns decat doi oieri pentru Vitoria Lipan nu mai exista nici o indoiala in ceea ce priveste decesul sotului ei si foarte mahnita si suparata pleaca alaturi de Gheorghita spre locul unde disparuse Nechifor, si anume intre cele doua sate, Sabasa si Suha. In final Vitoria il gaseste mort implinind ritualul mortii si isi reia preocuparile gospodaresti, caci datoria fata de mort si-o facuse.

La masa cu Calistrat Bogza da dovada de rabdare si de ingeniozitate, neacuzandu-l pe Bogza de nimic ci lasandu-l pe acesta sa se incrimineze singur. In ceasul mortii criminalului Vitoria da dovada de om cu suflet bun, nepurtandu-i pica desi acesta ii rapise sotul cel drag.

Vitoria Lipan este un Hamlet feminin, care banuieste cu metoda, cerceteaza cu disimulatie, pune la cale reprezentatiuni tradatoare si cand dovada s-a facut da drumul razbunarii.

Drumul Vitoriei Lipan

La noua martie se impartaseste preotului din sat: „se curatise de orice ganduri, dorinte si doruri in afara de scopu-i neclintit.”

Mai sta pana se implinesc cele douasprezece vineri de post negru si pe zece martie, dupa ce i-a lasat lui Mitrea grija gospodariei, pleaca cu Gheorghita cu sania si doi cai in cautarea lui Nechifor Lipan. Pana la Calugareni este insotita de negustorul David care-i platise 38.000 lei pentru niste branza si cojoace. Intaiul popas il face la Bicaz, la hanul lui Donea apoi la Calugareni la casa lui David, a carui „balabusta” spune „intr-o limba straina’ ca Nechifor a trecuta asta-toamna pe la ei si ca a plecat noaptea la drum cum ii era obiceiul, ca un om neinfricat.

La plecare ia masuri de precautie: schimba banii „ca sa nu se simta ce are la ea”. Ajung pe un viscol la Farcasa, unde gazduiesc la Mos Pricop, fierarul, isi potcovesc cei doi cai si afla ca si Nechifor si-a potcovit calul aici, deci sunt pe drumul cel bun. Trec pe la Borca, intalnind un botez apoi pe la Cruci intalnesc o nunta => doua din cele trei date importante si nelipsite din viata omului si totodata elemente traditionale.

Preotul de la borca le vorbeste de „rai” car pandesc la drumul mare.

Convingerea mortii lui Nechifor se intareste. Ajung la vatra Dornei, moment foarte important caci ea afla ca a cumparat trei sute de oi de la doi ciobanasi si ca dupa aldamas pornesc toti trei spre Neagra.

Ea afla ca Nechifor a disparut undeva intre satele Sabasa si Suha deoarece la Sabasa erau trei oieri iar la Suha au mai ajuns doar doi.

In deznodamantul romanului ne este povestita masa la care au luat parte si tovarasii lui Nechifor, criminalii. Vitoria este calma dar prin toate lucrurile care le face, il face pe Bogza sa creada ca il incrimineaza. Acesta ne mai suportand presiunea se da singur de gol si asa Vitoria Lipan a facut dreptate sotului ei iar Bogza a murit muscat de caine.

Alte Comentarii

Baltagul porneste de la mitul existentei pastorale, transpus din balada „Miorita” in sa Mihail Sadoveanu creeaza un cadru autentic, specific modului de viata al pastorilor din Tarcau. Legatura cu mitul mioritic se mentine doar la nivel metaforic, prin aceea ca prozatorul face aici un portret generic al romanului de la munte insistand subtil pe caracterul solar, relevat in „Miorita”. Chiar la inceputul

romanului sta o poveste despre destinul oierului roman, caruia pentru ca a intarziat la intalnirea cu Dumnezeu, i-a fost data o viata grea, dar in compensatii, o inima usoara.

Tot aici, Sadoveanu definește spatul mioritic, constituit din locuri stramte și carari, ceea ce aminteste de teoria lui Blaga: spiritul românului se traduce prin solidaritatea cu plaiul, chiar și atunci când spațiul existential este unul de baragane sau făcut din carari de munte. Existența transhumantica s-a rasfrânt asupra modului de gândire, astfel ca sufletul românului este „calator sub zodii dulci-amare” pendulează între peisajul de munte și cel de câmpie este un „suflet care-și simte drumul urcând și coborând ca sub indemnul și-n ritmul unei eterne și cosmice doine de care se (spune) pare ca asculta orice mers.”

Rezumatul romanului

M. Sadoveanu ne-a ales o operă vastă cu o tematică diversă: viața celor mulți și necăjiți. Apărut în 1930, romanul **Baltagul** redă monografia satului moldovenesc la începutul secolului XX. Acest roman preia nucleul epic al baladei Miorița, pe care-l transformă într-o narațiune densă, cu 16 capitole, având în centrul ei tema căutării și a cunoașterii adevărului.

I capitol

Romanul debutează cu o povestire parabolică. Acțiunea e localizată în Moldova, M-ții Tarcăului, satul Măgura; în care locuiește Vitoria Lipan. Nechifor Lipan, soțul Vitoriei plecase, toamna, la Dorna să cumpere niște oi și nu revenise la timp. Fiul său, Gheorghită, era plecat cu turmele la apa Jijiei „iar acasă rămăseseră Vitoria și Minodora, fiica acesteia, care avea o relație de dragoste cu fiul dascălului din sat. În somn femeia are un semn rău despre soarta soțului: îl vede „călare, cu spatele întors către ea, trecând spre asfințit o revărsare de ape”.

Al II-lea capitol

Se produce un alt semn: cocoșul cântă pe prispa casei întors în afară, un semn de plecare, spuse Vitoria. Mama își anunță fiica de intenția de a o căsători cu „un român așezat cu casă nouă și cu oi în munte”.

Al III-lea capitol

Vitoria se adresează părintelui Daniil pentru sfat, iar preotul o îndeamnă să aștepte, căci el crede că soțul ei întârzie dintr-o pricină oarecare. La aceasta, femeia spune că Nechifor „poate zăbovi o zi ori două, cu lăutari și cu petrecere, ca un bărbat ce se află; însă după aceea vine la salașul lui”.

Al IV-lea capitol

Soția încearcă să afle ceva despre cel dispărut cu ajutorul babei Maranda, vrăjitoarea satului. Bătrâna îi ghicește în cărți: „una cu ochi verzi și cu sprâncene îmbinate” îl reține lângă ea pe bărbat, dar Vitoria nu prea crede.

Al V-lea capitol

Vitoria nu ascultă vorbele răutăcioase ale bătrânelor din sat, și este hotărâtă să-l caute pe dispărut oriunde ar fi el. Ea își plănuiește cu de-amănuntul plecarea, își pregătește sufletul, ținând post și rugându-se. De asemenea își pregătește casa și își gândește drumul pe care îl va urma.

După bobotează primul drum îl face la mănăstirea Bistrița pentru ca Sf. Ana să-i lumineze mintea și să-i arate calea pe care s-o urmeze. Arhimandritul o păvățuiește să meargă la Piatra și să se adreseze stăpânirii pământești. „Sfânta Ana are să puie cuvânt la scaunul Împărăției cele mari.(...) Du-te la polițai și la prefect și spune-le întâmplarea, ca să facă cercetări.”

Al VI-lea capitol

Vitoria și Gheorghită au plecat de dimineață la Piatra unde au oprit la un han pe care îl cunoșteau; acolo au întrebat de prefect. Munteanca i-a povestit prefectului că soțul ei plecase să cumpere niște oi de la Dorna și nu s-a mai întors deși trecuseră șaptezeci și trei de zile. Prefectul o asigură că o să cerceteze și că trebuie să scrie o plângere (o jalbă).

Acasă femeia se rugă de părintele Daniil să-i facă jalba, iar în jalbă îl rugă să scrie de toate necazurile ei. Ea plănuise să plece la Dorna cu fiul ei, pe Minodora să o ducă la mănăstirea Varaticului unde e o soră de-a mamei călugăriță, iar casa o va lăsa pe mâna părintelui Daniil.

La 27 februarie o duse pe fată la mănăstire iar pe drum îi spuse:

“- Fată, a vorbit ea fără supărare; tu să nu fii proastă și să nu te bocești pe tine. Astăzi e o sfântă luni și începem împlinirea hotărârii.”

Al VII-lea capitol

În 9 martie într-o zi de iarnă cu soare părintele Daniil a făcut o slujbă importantă. Vitoria și Gheorghită au dus la biserică multe daruri.

După ce munteanca ajunsese acasă nici nu apucă să-i dea de mâncare băiatului căci deja la poartă erau preotul Milies, domnul Iordan, negustorul și mușterul lui Nechifor, domnul David. Deoarece stateau mai prost cu banii, Lipanii au trebuit să vândă niște marfă; cel care o cumpăra era negustorul. În acea seară dădu-se o dihanie la vite dar d-l Mitrea rezolvă problema. În dimineața următoare pregătiră cai și baltagul făcut de fierarul satului și blagoslovit de preot. "Gheorghită purtă aninat în lanț,(...),baltagul. Vitoria potrivise și legase pușca cea scurtă dinapoia tarniței."

Al VIII-lea capitol

Gheorghită, Vitoria și negustorul David plănuiau drumul până Vatra Dornei.

În drumul lor făcură un popas pe malul Bistriței lângă o toplită; de acolo au pornit de-a lungul Bistriței până ce i-a prins noaptea lângă un han la Donea. Acolo munteanca se preface că-l caută pe Lipan pentru niște bani și află că acesta nu a mai fost văzut pe-acolo din toamnă.

Cei trei au pornit iar la drumeție, următorul popas fiind casa lui David la Călugăreni lângă Piatra Teiului. În acea seară Vitoria a început să depene amintiri cu Lipan. În dimineața următoare merseră până la Farcașa unde se opriră din nou."Vitoria îl judeca pe Lipan. Avea ea să-i spuie multe;(...)și I le spunea din lăuntru, cu bănuiele și suferințe vechi."

Al IX-lea capitol

În Farcașa îi găzduiește un fierar, moș Pricop, de la care Vitoria află că soțul ei oprise acolo, pentru potcovirea calului său, în drum spre Dorna.

Al X-lea capitol

Pe drum, la Borca, Vitoria și Gheorghită întâlnesc un botez la care au fost nevoiți să participe; ceva mai departe, pe gheața de pe apa Bistriței, îi oprește un alai de nuntași, care "au întins plosca și au ridicat pistoalele.Ori beau (...) ori îi omoară acolo pe loc"; iar ei se conformează. Ajunși la Vatra Dornei află de la un slujbaș că în noiembrie Nechifor cumpărase trei sute de oi; din acestea vânduse o sută de oi altor doi gospodari, împreună cu care plecaseră mai departe.

Al XI-lea capitol

Vitoria Lipan află de la un crâșmar că soțul poposise acolo împreună cu doi ciobani. Vitoria indicând semnalmentele soțului ei, mai ales căciula brumărie pe care el o purta, merge din cârciumă în cârciumă. Mama și fiul fac din nou un popas, după ce trec de satul Sabasa peste muntele Stânișoara, în satul Suha, unde crâșmarul, d-l Iorgu Vasiliu, își aduce aminte de trecerea turmei de trei sute de oi, dar însoțită fiind numai de doi stăpâni, fapt confirmat și de soția lui; pe unul dintre oieri îl chema Calistrat Bogza. Pentru femeia oierului dispărut începe să "se facă lumină. La Sabasa, fuseseră trei. Dincoace,(...), Nechifor Lipan nu mai era."

Al XII-lea capitol

Soția d-lui Vasiliu îi spuse Vitoriei că pe celălalt îl cheamă Ilie Cuțui și ambii sunt locuitori ai satului Doi Meri. Vitoria discută cu cei doi ciobani, ei spunând că i-au plătit lui Nechifor oile la Crucea Talienilor. Reveniți în Sabasa, Vitoria și fiul ei opresc la cârciuma d-lui Toma după care îl recunoaște pe Lupu, câinele soțului, într-o gospodărie.

Al XIII-lea capitol

Gospodarul care-l ținu pe Lupu i-a căutat stăpînul înainte de a-l lua. După ce plătește o recompensă, ea îl ia cu sine. Era deja primăvară și Vitoria împreună cu câinele, care o însoțea, asemeni fiului, își conducea stăpînii într-o prăpastie. Nechifor "era acolo, însă imputinat de dinții fiarelor". Iar craniul uman purta urmă de baltag.

Al XIV-lea capitol

Privind resturile pământești ale tatălui, Gheorghită "plîngea ca un copil mic", dar mama lui era fermă și se duse în sat după ajutoare. A treia zi sosește subprefectul Anastase Balmez care constată moartea violentă a lui Lipan, care îi sugerează să întrebe ciobanii ce i-au ajutat pe Bogza și Cuțui să ducă oile de la Dorna dacă știu de vânzarea de oi.

Al XV-lea capitol

În timpul interogatoriului la care-i supune, în Suha, pe Bogza și Cuțui, subprefectul primște răspunsurile date Vitoriei în timpul discuției cu ei de la primărie. Femeia invită pe subprefect și pe cei doi ciobani la înmormântare. Rămășițele pământești ale lui Lipan sunt îngropate în cimitirul din Suha. "Eu, (...), am trăit pe lumea asta numai pentru omul acela al meu și-am fost mulțumită și înflorită cu dânsul. Iar de-acum îmi mai rămîn puține zile, cu nor."

Al XVI-lea capitol

Are loc praznicul de după înmormântare, la casa d-lui Toma. Vitoria îi cere lui Bogza să-i dea baltagul său lui Gheorghiuță pentru ca flăcăul să-l admire. Apoi spune cum a fost ucis bărbatul ei: urca muntele Stânișoara împreună cu doi tovarăși din care unul l-a lovit cu baltagul în cap pe la spate și l-a împins în vale cu cal cu tot. Calistrat Bogza se infurie, căci se simțea învinuit ("Destul! răcni omul, destul!"), iar Gheorghiuță îl lovește cu baltagul în frunte și dă drumul câinelui, ce-l mușcă de gât. Simțind că va muri, ciobanul recunoaște crima sa și a lui Ilie Cuțui. Vitoria îi spune fiului că va plăti tot ce trebuie pentru a recupera turma furată, de asemenea o vor lua pe Minodora de la mănăstire; dar mama tot nu este de acord cu relația ei cu feciorul dascălului.

Aprecieri critice

„*Baltagul* este, prin repeziciune și desăvârșit echilibru al expresiei, una din cele mai bune scrieri ale lui M. Sadoveanu. Mulți prețuiesc această scurtă narațiune ca roman, vorbind de creația scriitorului, de posibilitatea psihologică a eroilor. În fond, nimic din toate acestea, Vitoria, eroina principală, nu e o individualitate, ci un exponent al speței. Scrierea nu poate produce emoții estetice veritabile, decât aceluia care o reduce la noțiunea unei civilizații arhaice. Acum suntem în Dacia, în teritoriul muntenesc al oierilor, ca punct de plecare. Intriga romanului e antropologică. În virtutea transumanței, păstori, turme, câini migrează în cursul anului, calendaristic, în căutare de pășune și adăpost, întorcându-se la munte la date într-o veșnicie fixe. Cazul din *Baltagul* e, în punctul de plecare, acela din *Miorița*. Un cioban a fost ucis de alți păstori spre a fi prădat de turme. Scriitorul a depășit însă cu mult această temă, mai mult lirică, construind un epic suprapus. Nechifor Lipan nu se întoarce într-o toamnă acasă și nevasta lui, Vitoria, cade la negre prepusuri. După o criză de îndoială, Vitoria capătă încredințarea că bărbatul a fost ucis. Durerea se descarcă în certitudine și dă naștere hotărârii pioase de a găsi trupul bărbatului și a-l îngropa creștinește. Într-o societate de tip arhaic, rezolvarea zbuciumului în rit e foarte normală și îndârjirea femeii de a-și îndeplini ultimele îndatoriri de afecțiune față de soț e mișcătoare. Tragedia greacă ne-a obișnuit cu înmormântări pioase. Scriitorul complică această situație cosmică.

În căutarea bărbatului, Vitoria pune spirit de *vendetta*, și aplicație de detectiv. O adevărată nuvelă polițienească, în stil țărănesc, bineînțeles, cu o artă remarcabilă. Vitoria dovedește o luciditate excesivă. [...]

Prin urmare, Vitoria e un Hamlet feminin, care bănuiește cu metodă, cercetează cu disimulație, pune la cale reprezentațiuni trădătoare și, când dovada s-a făcut, dă drum răzbunării. Cazul lui Hamlet feminin îl mai avem în literatura română: e *Năpasta* lui Caragiale. [...]

Luat în totalitate, M. Sadoveanu e un mare povestitor, cu o capacitate de a vorbi autentic enormă, asemănător lui Creangă și lui Caragiale, mai inventiv decât cel dintâi, mai poet decât cel de al doilea, deși fără echilibrul artistic al lui Caragiale. Prin gura sa vorbește un singur om, simbolizând o societate arhaică, dar, spre deosebire de Eminescu, societatea aceasta este analizată în toate instituțiile ei. Opera scriitorului e o arhivă a unui popor primitiv ireal: dragoste, moarte, viață agrară, viață pastorală, război și asceză, totul e reprezentat. Cu o inteligență de mare creator, scriitorul a fugit de document, ridicându-se la o idee generală. Dacă Sadoveanu n-a creat oameni, a creat însă un popor de o barbarie absolută, pus într-un decor sublim și aspru, măreț fabulos, dotat cu instituții geto-scitice, formulate pe cale imaginativă. Ca și Chateaubriand, Sadoveanu creează întâi un Univers pentru a-și așeza faptele sale, care nu sunt însă mișcate ca la romanticul francez de melancolii stilizate, ci de porniri instinctive, tăcute și rituale.”

G. CĂLINESCU, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Fundația pentru literatură și artă, București, 1941.

„Cu *Baltagul*, d-l Mihail Sadoveanu se așează mai puțin în inima literaturii românești, unde l-au așezat cele peste 50 de volume, ca tot atâtea aspecte ale lumii căreia el, povestitorul, i-a dat viață, cât în inima propriei sale literaturi. *Baltagul* se menține în zona aceea superioară de mister și de poezie, începută cu *Hanu Ancuței* și continuată în bună parte de *Zodia Cancerului*. [...]

El constituie, sub raportul invenției, reconstituirea acelei crime păstorești despre care vorbește balada *Mioriței*, și meritul lui stă mai puțin în fabulația ingenioasă, desigur, a acestor întâmplări, cât în rezonanța lor în mijlocul pădurii sălbatice și în măiestria cu care își poartă de-a lungul drumurilor din munte eroina, aprigă, voluntară, dar și iluminată,

pe Vitoria, văduva ortomanului păstor Nechifor Lipan. Dramă omenească, povestea din *Baltagul* poartă totuși un pronunțat accent de mare baladă, romanțată, de mister cosmic, aici rezolvându-se epic, după cum în *Hanu Ancuței* se rezolvă feeric. A fi păstrat acestei povestiri, germinată în glastra de cleștar a *Mioriței*, toată puritatea de timbru a baladei și tot conturul ei astral – iată în ce stă întâiul dintre merite și cel mai prețios al *Baltagului*. Vin după acestea toate celelalte însușiri fruntașe – poezie a naturii, cunoaștere a mediului rural, umor discret – , pe care d-l Mihail Sadoveanu le experimentase și până acum, dar care în *Baltagul* se altoiesc pe tulpina unitară a eposului morții și ritualelor ei. Pentru că *Baltagul* rămâne, în ultimă analiză, romanul unui suflet de munteancă, văduva Vitoria Lipan” ...

**PERPESSICIUS, *Mențiuni critice*,
Editura Minerva, București, 1971, p. 308-309.**

„Darul povestirii și sentimentului naturii sunt două trăsături esențiale ale stilului lui Mihail Sadoveanu. Nu toți scriitorii au darul povestirii. Sunt scriitori de mare adâncime care nu știu să povestească. Sunt alții care în istoria literară nu ocupă un loc de frunte și care totuși sunt povestitori minunați. [...] Neculce și Creangă sunt povestitorii noștri exemplari. Tradiția literară românească, atât cât o avea, se întemeiază și se construiește mereu pe acest dar care, astăzi, se manifestă cu un incomparabil belșug în opera lui Mihail Sadoveanu.”

**AL. PHILIPPIDE, *Despre stilul lui Mihail Sadoveanu,
în omagiul lui Mihail Sadoveanu*,
E.S.P.L.A., București, 1956, p.54.**

„Definiția unei națiuni se face prin scriitorii ei. Aceștia plămădesc cu încetul conștiința socială. Mai mult ca oricare scriitor, Mihail Sadoveanu ne-a arătat ceea ce e românesc. Dacă o conștiință scrupuloasă, nemulțumită cu indicațiile instinctului de solidaritate oarbă, s-ar fi întrebat, înainte de scriitorul Sadoveanu, după ce caractere clare se poate recunoaște specificul nostru, ar fi rămas încurcată. O simțeam cu toții confuz: n-o putea spune nimeni. M. Sadoveanu ne-a demonstrat realitatea fenomenului românesc. L-a urmat evolutiv cu răbdare în toate momentele afirmației sale. Opera d-sale reprezintă, etapă cu etapă, formația progresistă a sufletului nostru, progresul genitiv al psihicului românesc.”

**MIHAIL RALEA, *Scrieri din trecut. În literatură*,
E.S.P.L.A., București, 1957.**

„Depășind faza care evocă vǎdureri înăbușite™, creatorul *Baltagului* zugrăvește de astă dată oameni hotărâți, de o mare demnitate etică. Nu numai Vitoria și soțul ei, ci mai toți locuitorii munților au trăsături impunătoare. Caracterizarea generală a muntenilor (la începutul capitolului X), în continuarea lui Rosso și Alecsandri, sugerează tăria, dârzenia, mândria. vǎLocuitorii aceștia de sub brad sunt niște făpturi minunate de mirare: iuți și nestatornici ca apele, ca vremea; răbdători în suferință ca și-n ierni cumplite [...] mai cu seamă stau ei în fața soarelui cu o inimă ca din el ruptă.™ [...]”

Interesul operei, scria C. Călinescu, stă în studiul civilizației pastorale, întemeiată pe ritmuri largi, după revoluția astrilor.™ Urmărind descifrarea unei psihologii, accentul cade nu atât pe acțiune, cât pe resorturile interne: simbolurile din *Miorița* apar într-o lumină nouă. Acolo, sub alegoria nunții, se vorbea de moartea ciobanului moldovean, cu argumente privind seninătatea care ar caracteriza sfârșitul păstorilor. În *Baltagul* interpretarea e realistă, oamenii luptă, iar după ce cad, urmașii nu au liniște până ce nu restabilesc dreptatea. Vitoria Lipan face parte din categoria oamenilor tari. Sentimentul ei de datorie morală și mai ales voința neclintită concordă cu trăsăturile altei eroine tragice – Anca, din *Năpasta* lui Caragiale. Credința conjugală și perseverența în urmărirea ucigașilor au îndreptățit comparația cu Krimhilda din *Cântecul Nibelungilor*. [...]

Vorbirea lentă, cu ocoluri, urmează exemple folclorice. Atrăgător, vǎfeciorașul™ Vitoriei are același glas de dulceață ca tatăl lui. Un jălbar impresionează cu scrisul lui împodobit: vǎAre acest jalbar o întorsătură de condei cum nu se mai află. Turmele lui Lipan coboară la iernatic, la locurile pe care le are năimite™ dinainte. În *Baltagul* arta scriitorului a atins unul din piscurile cele mai înalte.”

**CONSTANTIN CIOPRAGA, *Mihail Sadoveanu*,
Editura Tineretului, București, 1966, p. 69.**

„Impresia de monografie exactă și completă – caracteristică de altfel prozei sadoveniene – e puternică de la prima lectură, cititorul are senzația unei epuizări totale a realului: toate amănunțele sunt la locul lor, obiectele au o funcție precisă; de altfel romanul [*Baltagul*] poartă nu numele unui erou sau al unui sentiment, ci al unui obiect; dar când te familiarizezi cu textul, observi că descrierea obiectivă e minimală – Sadoveanu nu a căzut niciodată în păcatul de moarte al realismului critic, care este descriptivismul, prin care lumea obiectată primește o imensă greutate, un fel de funcție autonomă fantomatică –, se reduce la datele esențiale. Desigur, se manifestă aici clasicismul substanțial al lui Sadoveanu (clasicism, reîmprospătat, prin contactul cu realismul secolului XIX, îndeosebi Flaubert, Tolstoi, Turgheniev) cu forța lui selectivă și arta simplității, desigur, excepționala sa atenție senzorială; pentru a justifica însă impresia de complet e nevoie să mai reținem ceva: ritmicitatea; vreau să spun că lumea sadoveniană e ordonată și coordonată, totul revine după lege acum și mereu, un moment se repetă, imemorial, în trecut și în viitor, se amplifică temporar în cicluri bine ordonate. E, dacă vreți, o civilizație astrală, în care faptele umane sunt reglate, cu mersul stelelor, al soarelui și al lunii. A surprinde un moment e ca și cum s-ar surprinde o infinitate de momente echivalente în timp.”

**PAUL GEORGESCU, *Polivalența necesară*,
Editura pentru literatură, București, 1967, p. 5-61.**

„G. Călinescu numea *Baltagul* „o Mioriță în dimensiuni mari”, relevând astfel (însă nu cel dintâi) una din relațiile posibile dintre cartea lui Sadoveanu și alte opere de prestigiu ale literaturii naționale sau universale. Că istoria Vitoriei Lipan și a bărbatului ei Nechifor, ucis mișelește de cei doi ortaci ai săi, descinde din baladă nu e greu de dovedit. Punctul de plecare al evocării sadoveniene e, neîndoielnic, cunoscuta capodoperă a folclorului nostru poetic. Epigraful ce întovărășește povestirea trimite direct la un anume pasaj din Miorița („Stăpâne, stăpâne, / Mai cheamă și-un câne”); eroina reconstituie împrejurările în care s-a petrecut năprasnica moarte a soțului ei, în spiritul datelor materiale cuprinse în poema populară. Reluând firul epic al acesteia, *Baltagul* propune însă o altă rezolvare a situației decât aceea subliniată liric în varianta pusă în circulație de Vasile Alecsandri: legea morală cere nu acceptarea senină a morții obligate, ci pedepsirea crimei, iar datina – nu împăcarea mai mult sau mai puțin resemnată cu soarta, ci împlinirea datoriei rituale față de cel dispărut. Ideea cardinală ce prezidează cartea e aceea a justiției, a biruinței finale pe care, chiar în condițiile învăluite măcar o vreme în mister, trebuie să o repurteze forțele binelui asupra acelorale răului. Sub acest aspect, *Baltagul* coboară, așadar, mai degrabă din baladele sociale și eroice sau din basme decât din motivul mioritic. Așa cum coboară, în alte contexte, tot din baladă și din basme, și atâția dintre eroii ce populează *Frații Jderi* sau *Nicoară Potcoavă*.”

**AUREL MARTIN, *Metonimii*, Editura Eminescu,
București, 1974, p. 280.**

„Trebuie să recunoaștem numaidecât că Mihail Sadoveanu este unul dintre cei mai mari poeți români de după Mihai Eminescu iar opera lui fundamentală, cea mai vie, mai fecundă, mai trainică și mai actuală, ca sinteză a existenței românești, este o valoare eternă a specificului național, o valoare deschisă spre universalitate. [...] Mihail Sadoveanu este un poet fără vârstă, un mag al tinereții literaturii. E un vrăjitor în fața căruia lumea se naște și trăiește, într-o tinerețe veșnică. [...] Mihail Sadoveanu este un poet tot atât de mare ca Mihai Eminescu și Lucian Blaga. Sadovenianismul înseamnă, poate, înainte de toate, poezie, dar o poezie care-și crează existența, durată, limbajul, inefabilul din memoria lumii arhaice și vegetale. [...] Literatura sadoveniană este de o actualitate mai mult decât evidentă atât prin poezia care o invadează și o susține cât și prin viața personajelor – intensă, durabilă. Actualitatea literaturii sadoveniene mai poate fi intuită și în modul concret în care se păstrează și își difuzează poezia. Creația lui Mihail Sadoveanu trăiește în realitatea mitului românesc, iar modernitatea ei o vedem în tinerețea poeziei, în capacitatea ei de a vorbi atât sentimentelor, cât și conștiinței, într-un limbaj al revelațiilor.”

**ZAHARIA SÎNGEORZAN, *Mihail Sadoveanu*,
Teme fundamentale, Editura Minerva, București, 1976, p. 260.**

„Restituirea valorilor morale ale vechii civilizații românești este și tema din *Baltagul*, mic epos al transumanței, dar și elogiul al recuperării dreptății, narațiune a răzbunării unei crime, a uciderii, ca în *Miorița*, a unui cioban de către tovarășii lui. Nevasta lui Nechifor Lipan, Vitoria, nu tolerează ca ucigașii să rămână nepedepsiți și mortul neîngropat. Urmând itinerariul bărbatului ei statornic de veacuri, energica femeie ajunge fără greș la țintă și împacă destinul,

oficiind convenitele rânduieli. Deși timpul acțiunii e aproape de zilele noastre, există tren și telefon, întâmplările au caracter mitic, conduita Vitoriei opunându-se radical practicilor civilizației de tip filistin, mercantil. [...]

În Sadoveanu se confesează sufletul colectiv printr-o povestire aparent liniștită ca apa mării înainte de furtună, cu lungi tăceri pentru contemplarea decorului, lăsând loc liber sugestiei și încordând așteptarea auditorului până la inevitabilul deznodământ. Într-o astfel de expoziție, plăcerea evocării bizuite pe memoria afectivă a faptelor, melancolie sau umor reținut, stabilesc între autor și cititor o legătură intimă care depășește cu mult durata lecturii.”

**AL. PIRU, *Istoria literaturii române de la început până azi*,
Editura Univers, București, 1981.**